

**ДО ПИТАННЯ ПРО ВИКОРИСТАННЯ КОМПЕНСАЦІЇ ЯК
ОСНОВНОЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ СТРАТЕГІЇ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ
АДЕКВАТНОСТІ В ПЕРЕКЛАДІ**

Значення перекладу в історії людської культури – величезне, але незаперечним є той факт, що міжмовна трансформація є надзвичайно складним явищем, оскільки у процесі перекладу відбувається не тільки зіставлення різних мовних систем, а й зіткнення різних культур [2, с. 83].

Завдання художнього перекладу полягає не тільки у передачі змісту, а й у створенні образу. В зв'язку з цим доцільно розглянути такий засіб лексико-граматичних перекладацьких трансформацій як компенсація, завдяки якому втрати, пов'язані з неможливістю передати в повному обсязі функціональне навантаження одиниць оригіналу, можуть відтворюватися в мові перекладу, що надає можливість більш рівноцінної передачі змісту оригіналу [2, с. 83].

Багато творів англomовної (втім, як і будь-якої іншої) художньої літератури рясніють стилістично зниженими мовними засобами. У зв'язку з цим особливості їх передачі при перекладі є важливою та актуальною проблемою для перекладачів. Виникає питання: яку перекладацьку стратегію обирати? Взагалі, відсутність у мові перекладу семантико-стилістичного еквівалента такого роду висловлювань змушує перекладача шукати інший спосіб передачі зниженої одиниці мови оригіналу. Дуже часто в таких випадках перекладачі звертаються до нейтральних слів, граматичних конструкцій, цілих висловлювань або ж конструкцій чи висловлювань меншої глибини сниженности. Це дозволяє передати зміст висловлювання, однак стилістичний ефект при такому перекладі може бути втрачений. Щоб уникнути подібних втрат, використовується прийом компенсації.

Перекладацький прийом компенсації добре відомий практикам і теоретикам перекладу. Л. С. Бархударов писав, що компенсація «застосовується в тих випадках, коли певні елементи тексту мови перекладу(МП) з тієї чи іншої

причини не мають еквівалентів у вихідній мові (ВМ) і не можуть бути передані її засобами; в цих випадках, щоб заповнити («компенсувати») семантичну втрату, викликану тим, що та чи інша одиниця ВМ залишилася неперекладеною або не повністю перекладеною (в неповному обсязі свого значення), перекладач передає ту ж саму інформацію будь-яким іншим засобом, причому необов'язково в тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі»[1, с. 218–219].

Як зазначає В. Н. Комісарів, прийом компенсації «полягає в тому, що, не зумівши уникнути втрати якогось стилістичного або смислового елемента, перекладач відтворює цей елемент в іншому слові або в іншому місці тексту, де в оригіналі його немає» [4, с. 133–134].

Прийом компенсації стосовно стилістично знижених висловлювань заснований, зокрема, на використанні властивості стилістично забарвлених одиниць, наприклад, слів, які В. Д. Девкин умовно назвав «підвищеною радіацією»: «Крім прямого призначення (характеризувати свій денотат) стилістично маркований засіб має властивість створювати загальний колорит, надавати відтінку всьому тексту – мова такої протяжності, яка явно виходить за межі цього прийому. Відбувається своєрідне поширення забарвлення всього мовлення або якоїсь його частини за рахунок одного цього моменту» [3, с. 18].

Таким чином, використовуючи прийом компенсації, перекладач вирішує проблему відтворення того стилістичного тону, який характеризує оригінал. Без вирішення цього завдання адекватний переклад неможливий.

На думку М. В. Якименка, в перекладацькій практиці використовуються два види компенсації: *компенсація аналогічним прийомом* (повна компенсація) використовується в іншому місці перекладу по відношенню до позиції мовної одиниці в оригіналі і в найбільш повній мірі забезпечує еквівалентність перекладу; *компенсація іншими прийомами* (часткова компенсація) частіше використовується на місці непереданого прийому оригіналу і поповнює втрати лише частково [1, с. 2].

У той час як Я. І. Рецкер оперує термінами локальна (місцева) та тотальна (загальна) компенсація, які за його типологією являються різновидами семантичної (значеннєвої) та стилістичної (експресивної) компенсації. У випадку

семантичної компенсації відтворюється пропущений непереданий в перекладі компонент задля повноти змісту. Цей вид компенсації застосовується з метою заповнення прогалин, які викликані так званою безеквівалентною лексикою. Це перш за все позначення реалій, що є характерними для країни мови оригіналу і далекі, а іноді навіть незрозумілі в мові перекладу та в умовах іншої дійсності [5, с. 64]. Якщо ці деталі не мають принципового значення, їх опущення не буде відчутною втратою для читача. Але найчастіше перекладачу доводиться шукати шляхи відтворення подібних елементів в перекладі саме за допомогою компенсації. Стилістична компенсація націлена на заміну одного експресивного засобу іншим [5, с. 66].

Такий тип компенсації нерідко застосовується перекладачами художньої літератури, де, звісно, особливо важливо зберегти стилістичні особливості оригіналу. Завдяки прийому компенсації у перекладача з'являється можливість досягнення стилістичної еквівалентності різномовних текстів, так як емоційна характеристика та стилістичний компонент значення слова стилістично забарвлює не тільки саме слово, але і висловлення в цілому, що належить до певного типу мовлення. Тому цей компонент може бути відтворений в перекладі іншого слова в межах висловлювання або навіть в одному з найближчих висловлювань, забезпечуючи необхідний ступінь стилістичної еквівалентності [2, с. 84].

Отже, засіб компенсації застосовується тоді, коли деякі елементи мови оригіналу з тієї чи іншої причини не мають еквівалентів у мові перекладу і не можуть бути перекладені її засобами. Для того, щоб компенсувати семантичні та стилістичні втрати, які викликані тим, що якась частина речення не може бути перекладеною або неповністю перекладеною, перекладач передає ту саму інформацію іншим засобом за допомогою семантичної, стилістичної, прагматичної або суцільної компенсації [2, с. 86].

Список використаних джерел

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. – М.: Международные отношения, 1975. – 239 с.

2. Гордієнко Н. М., Михайленко А. В., Типологія компенсації як засобу перекладацьких трансформацій / Н. М. Гордієнко, Михайленко А. В. // Збірник наукових праць «Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету». Серія: Філологія. Випуск 30. Том 2. Одеса. – 2017. – С. 83–86.
3. Девкин В.Д. Немецкая разговорная речь. Синтаксис и лексика. – М.: Международные отношения, 1979. – 256 с.
4. Комиссаров В.Н. Слово о переводе. – М.: Международные отношения, 1973. – 215 с.
5. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика / Я.И. Рецкер – М.: Р.Валент, 2007. – 244 с.